

REGIONALIZAVIMO PROCESAI GLOBALIZACIJOS SĄLYGOMIS: „ORBITŲ“ MODELIS IR VEIKLOS EFEKTYVUMO DIDINIMAS VERSLE BEI VIEŠAJAME SEKTORIUOSE

BORISAS MELNIKAS¹

Vilniaus Gedimino technikos universitetas (Lietuva)

ANOTACIJA

Straipsnis yra teorinio pobūdžio, skirtas kompleksiskai nagrinėti regionalizavimo procesus globalizacijos kontekste, parodant, kad regionalizavimo procesų tyrimai yra svarbi globalizacijai skirtų tyrimų sritis. Išryškinti svarbiausi istoriškai susiklostę globalizacijos etapai, parodyti kiekvienam etapui būdingi regionalizavimo procesų ypatumai. Straipsnyje detalai apibūdinta daugiadimensės regionalizacijos koncepcija, pasiūlytas „orbitų“ modelis. Aptariamos galimybės daugiadimensės regionalizacijos koncepciją bei „orbitų“ modelį pritaikyti internacionalizavimo ir regionalizacijos procesų strateginiame planavime. Straipsnyje aptariamos perspektyvios tolesnių mokslinių tyrimų kryptys, skirtos regionalizavimo procesams ir regionų raidai globalizacijos kontekste.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: *regionalizavimas, globalizacija, „orbitų“ modelis, verslas, viešasis sektorius.*

JEL KLASIFIKACIJA: F20, F50, O10, O30, O32.

Įvadas

Globalizacijos procesai – ypač svarbi ir reikšminga aplinkybė, lemianti šiuolaikinės socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos, poveikio aplinkai, pokyčių versle ir viešojoje veikloje turinį, kryptingumą, rezultatus bei padarinius.

Globalizacijos procesai veikia situaciją ir pokyčius tiek viso pasaulio mastu, tiek kiekvienoje šalyje ir kiekviename regione. Beje, šis teiginys vertintinas kaip universalus ir tinkantis įvairiai identifikuojamiems ir apibrėžiamiems regionams – bet kurios šalies ir gerokai plačiau suvokiamiems regionams pasaulio dalies, žemyno, šalies ar šalių grupės mastu.

Pabrėžtina, kad globalizacijos procesų raiška ir poveikiai situacijai, pokyčiams skirtinguose regionuose pasižymi daugialypiškumu bei įvairove: regionų ypatumai ir juose susiklosčiusios situacijos specifika nulemia tai, kad skirtinguose regionuose gali būti skirtingai reaguojama į globalizacijos iššūkius ir poveikius, globalizacijos sukeltas grėsmes, taip pat skirtingai išnaudojamos globalizacijos nulemtos galimybės aktyvinti socialinę, ekonominę, politinę raidą, kultūros, mokslo ir technologijų pažangą. Taigi globalizacijos sąlygomis išryškėja daug naujų poreikių adekvačiai suvokti ir spręsti įvairias regioninės raidos ir plėtros problemas bei siekti, kad regionalizavimo procesai globalizacijos kontekste realiai būtų orientuoti į aukščiausius visuomenės modernizavimo bei gyvenimo kokybės gerinimo standartus.

¹ Borisas Melnikas – Vilniaus Gedimino technikos universiteto Tarptautinės ekonomikos ir vadybos katedra, prof. habil. dr.
El. paštas: melnikas@vgtu.lt
Tel.: +370 5 274 487 8

Gebėjimai adekvačiai suvokti ir spręsti įvairias regionalizavimo problemas bei tinkamai reaguoti į įvairių regionų raidos praktikoje kylančius globalizacijos iššūkius yra svarbi prielaida realiai efektyvinti verslo bei viešojo sektoriaus subjektų veiklą.

Taigi galima teigti, kad šiuolaikinėje globalizacijos aplinkoje išryškėja būtinumas plėtoti mokslinį regionalizavimo procesų pažinimą, visų pirma atsižvelgiant į tai, kad daugelis regionalizavimui, regionų raidai ir plėtrai, regioninei politikai skirtų klausimų iki šiol arba apskritai nenagrinėta, arba šiai tematikai skirtuose tyrimuose reikiamu mastu neatsižvelgta į šių dienų aktualijas ir poreikius: pastaroji aplinkybė nulemia šios publikacijos paskirtį ir jos turinį.

Straipsnyje pateiktoje medžiagoje apibendrinami autoriaus atliktų regionalizavimo procesams bei regioninei plėtrai šiuolaikinėmis globalizacijos sąlygomis skirtų teorinių tyrimų rezultatai.

Straipsnyje apibūdintų tyrimų objektas – šiuolaikinėmis globalizacijos sąlygomis pasireiškiantys regionalizavimo ir regioninės plėtros procesai, jiems būdingi priežastiniai ryšiai bei dėsningumai.

Tyrimų tikslas – parengti ir pasiūlyti taikyti praktiškai vadinamąjį „orbitų“ modelį, kurio dėka įvairiose verslo bei viešosios veiklos srityse veikiantys subjektai galėtų adekvačiai prisitaikyti prie vis didesne įvairove ir vis didėjančiu sudėtingumu pasižyminčių globalizacijos iššūkių, kartu sudarydami prielaidas realiai didinti veiklos efektyvumą tiek versle, tiek ir viešajame sektoriuje.

1. Globalizacija kaip regionalizavimo procesų kontekstas: šiuolaikinis teorinis požiūris

Globalizacija – vienas esminių šiuolaikinę visuomenę ir jos gyvenimą apibūdinančių požymių: ji lemia reikšmingiausius socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos procesus, sudaro prielaidas ir nulemia poreikius inicijuoti bei įgyvendinti visas gyvenimo sritis apimančius kokybinius pokyčius (Altvater, Mahnkopf, 1996; Appiah, 2007; Brakman, Garretsen, Marrewijk, Witteloostuijn, 2006; Brett, 2007; Castells, 2005, 2006, 2007; Chossudovsky, 2003; Friedman, 2005, 2009; Epping, 2009; Garrett, Mitchell, 2001; Gerber, 2010; Hays, 2010; Huntington, 2011; Lasserre, 2007; Lundby, 2010; O'Brien, Williams, 2007; Ozbilgin, Tatli, 2008; Porter, 1998; Stiglitz, 2009; Melnikas, 2002–2011).

Galima teigti, kad visas svarbiausias šiuolaikinei visuomenei ir jos gyvenimui būdingos kaitos tendencijas nulemia būtent globalizacijos procesai, o tolesnis globalizacijos plėtojimas tampa reikšmingu rezultatu, kurį lemia svarbiausi visose gyvenimo srityse vykstantys pokyčiai: šios aplinkybės atskleidžia poreikį detaliau aptarti *globalizacijos* sampratą, identifikuoti globalizaciją ir kaip esminį šiuolaikinę visuomenę bei jos gyvenimą apibūdinantį požymį, ir kaip reikšmingą pačios visuomenės raidos bei pažangos dėsningumą.

Beje, šiuolaikiniame moksle ir pasaulio pažinimo praktikoje vieningi požiūriai į globalizacijos bei jos procesų sampratą nėra susiformavę, egzistuoja daug vienas kitą papildančių ir detalizuojančių globalizacijos prasmės apibūdinimų bei esmės traktavimų. Pažymėtina ir tai, kad globalizacijos procesai bei reiškiniai pasižymi didele įvairove, sudėtingumu, priežasčių, pasekmių bei raiškos formų daugialypiškumu.

Bendroju atveju globalizacijos samprata gali būti apibūdinama kaip išreiškianti globaliai, viso pasaulio mastu vykstančius reiškinis, kurių esmė – įvairias gyvenimo, veiklos ir raidos sritis apibūdinančių naujų siekių, lūkesčių, veiklos bei elgsenos modelių, stereotipų, normų, kokybės ir efektyvumo standartų spartėjantis universalizavimas ir unifikavimas, kitaip tariant, spartėjantis panašių ar net vienodų naujų siekių, lūkesčių, veiklos ir elgsenos modelių, stereotipų, normų, kokybės ir efektyvumo standartų, apibūdinančių įvairias gyvenimo bei veiklos ir raidos sritis, susikūrimas ar sukūrimas, sklaida, įgyvendinimas ir atnaujinimas būtent globaliu, viso pasaulio mastu.

Pagrindinė tokios sampratos idėja yra ta, kad spartėjantys panašių ar netgi vienodų naujų siekių, lūkesčių, veiklos ir elgsenos modelių, stereotipų, normų bei kokybės ir efektyvumo standartų susikūrimo ar sukūrimo, sklaidos, įgyvendinimo ir atnaujinimo globaliu mastu procesai atskleidžia dvi esmines viena kitą papildančias aplinkybes:

- susidaro ar yra sudaromos prielaidos, kad skirtinguose pasaulio regionuose klostytusi ir galėtų būti skleidžiami panašūs ar netgi vienodi gyvenimo būdo ir veiklos ar raidos modeliai bei elgsenos ste-

reotipai, apimantys įvairias socialinės, ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos sritis, taip pat įvairius politinio gyvenimo, verslo ir viešosios veiklos sektorius: galima teigti, kad socialinės, ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos, politinio gyvenimo, verslo ar viešosios veiklos toms pačioms sritims priskirtinų panašių bei vienodų gyvenimo būdo, veiklos ar elgsenos modelių ir stereotipų susikūrimo ir pasklidimo procesai gali būti traktuojami kaip esminis požymis, rodantis, kad globaliu mastu vyksta įvairias gyvenimo ir veiklos sritis apimantys kompleksiniai gyvenimo būdo, veiklos ir socialinės elgsenos supanašėjimo procesai, tarp jų – identiškų vertybių, poreikių, technologinių, organizacinių sprendimų, veiklos, raidos ir elgsenos galimybių bei siekių raiškos supanašėjimo ir suvienodėjimo procesai;

- susidaro ar yra sudaromos prielaidos tam, kad globaliu mastu vyktų naujo tipo jungimosi procesai, išreiškiantys skirtinguose pasaulio regionuose ir veiklos bei raidos srityse, skirtingose kultūrose ar gyvenimo būdo sistemose sukauptos patirties, vertybių, modelių, standartų, stereotipų, technologinių ir organizacinių sprendimų integraciją ir sintezę, kai įvairios kilmės sinergetinių efektų pagrindu susikuria ar yra sukuriami, sklinda ir globalių erdvių mastu įgyvendinami bei vėliau atnaujinami nauji gyvenimo būdo modeliai, veiklos ir raidos stereotipai, kokybės ir efektyvumo standartai, nulemiantys tolesnius supanašėjimo ir suvienodėjimo įvairiose srityse procesus: tokiais atvejais galima teigti, kad pastarųjų procesų sklaidos pagrindas yra sinergetiniai efektai, atsirandantys kaip įvairių patirčių, kultūrų, veiklos ir raidos procesų bei technologijų sąveikos ir įvairialypių jungčių rezultatas.

Išdėstytas požiūris į globalizacijos sampratą rodo suvokimą, kad globalizacija gali būti traktuojama ir kaip objektyvią realybę atskleidžiantis dėsningumas, ir kaip esminis požymis, apibūdinantis tiek šiuolaikinę visuomenę bei jos gyvenimą, tiek ir šiuolaikinei visuomenei būdingus pokyčius, raidos ir pažangos reiškinius bei procesus. Pažymėtina, kad tokio požiūrio atitikimą realybei patvirtina istoriškai sukaupta globalizacijos procesų pažinimo ir analizės patirtis: globalizacijos procesai reiškesi visais žmonijos raidos etapais, o tai leidžia teigti, kad šiuolaikiniai globalizacijos procesai yra ne kas kita, kaip istoriškai susiklosčiusio reiškinio raiška dabartinio žmonijos raidos etapo sąlygomis. Pastarasis teiginys leidžia pagrįsti poreikį detaliau apibūdinti globalizaciją kaip istoriškai pasireiškiantį reiškinį, siekiant išryškinti šiuolaikinei globalizacijos raiškai ir tendencijoms būdingas istorinės kilmės aplinkybes.

Taip pat pažymėtina, kad globalizacija – tai reiškinys, kuris žmonijai buvo būdingas visais jos raidos etapais: visais laikais visuose pasaulio regionuose ir šalyse reiškesi įvairios globalizacijai būdingos apraiškos. Globalizacijos procesai istoriškai reikšdavosi iš esmės visose visuomenės gyvenimo, jos socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos, verslo bei viešosios veiklos srityse.

Globalizacijos procesai istoriškai reiškesi įvairiomis formomis, kaip įvairių kultūrų, religijų bei ideologijų pasklidimo erdvių plėtra, jų sąveika, taip pat tokiomis, kaip įvairių politinės, ekonominės, informacinės, karinės įtakos sričių plėtra. Beje, ypač pabrėžtini tarptautinių erdvių mastu besireiškiantys sąveikos ir bendradarbiavimo procesai, konfliktai tarp įvairių subjektų, visų pirma ekspansija pasižymintys konfliktai ir sąveika tarp valstybių bei jų grupių. Kaip išskirtinai svarbios pažymėtinos ekspansija pasižymintys karinės, politinės, ekonominės konfrontacijos formos, taip pat daugialypės bendradarbiavimo, kooperacijos ir komunikavimo formos: akivaizdu, kad tiek bendradarbiavimo, tiek ir konfrontacijos apraiškos gali būti suvokiamos ir kaip globalizacijai būdingos charakteristikos, ir kaip požymiai, rodantys, kad įvairios bendradarbiavimo ir konfrontacijos formos daro įtaką ir netgi programuoja pačius globalizacijos procesus bei jų raišką. Globalizacijos ir jos apraiškų formų įvairovę rodo ir tarptautinio ekonominio bendradarbiavimo, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos rezultatų plėtros tarptautiniu mastu formų bei galimybių įvairovė.

Globalizacijos procesai istoriškai reprezentavo ir vis dar reprezentuoja visuomenėje susiklosčiusius bei išryškėjusius polinkius plėtoti internacionalizavimą globaliu mastu, suvokiant, kad įvairiais laikmečiais supratimas apie globalų mastą bei globalias erdves ribotas atitinkamam laikmečiui būdingu pasaulio pažinimu: atsižvelgiant į istoriškai plėtojamą pasaulio pažinimo lygį, keitėsi suvokimas apie globalias erdves ir veiklos jose galimybes. Tai reiškia, kad visuomenėje susiklostančią sampratą apie globalumą ir globalizaciją labai

veikia tiek pasiektas mokslinio pažinimo įvairiose srityse lygis, tiek visuomenės atvirumas bei gebėjimas komunikuoti su įvairioms kultūroms bei mentalitetams atstovaujančiais subjektais, jos polinkiai toleruoti ir adaptuoti kitus požiūrius, modelius, stereotipus. Pabrėžtina, kad visuomenės sampratą apie globalumą ir globalizaciją gerokai veikia pačioje visuomenėje, ypač jos elito grupėse, susiformavę interesai bei gebėjimai inicijuoti, skleisti ir įgyvendinti naujas nuostatas, siekius bei lūkesčius, kurie atskleidžia globalizacijos prasmę.

2. Regionalizavimo procesai globalizacijos reiškinų sistemoje: samprata ir įvairovė

Regionalizavimo procesų nagrinėjimas globalizacijos kontekste – vienas esminių prioritetų siekiant moksliskai pažinti šiuolaikinius globalizacijos reiškinus, laiku diagnozuoti ir spręsti globalizacijos sąlygomis kylančias problemas.

Pažymėtina, kad tiek šiuolaikinėje socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos praktikoje, tiek ir šią praktiką apibendrinančiose teorijose nėra susiformavę vienareikšmiški požiūriai į regionalizavimą ir jo sampratą: kaip žinoma, šiuo metu egzistuoja daug gana skirtingų ir netgi prieštaringų regionalizavimo, regioninės politikos, raidos ir plėtos, regionalizavimo problemų ir prioritetų apibūdinimų bei apibrėžimų, vieninga ir vienareikšmiškai traktuojamų sąvokų bei apibūdinimų sistema kol kas dar nesukurta (Scholte, 2005; Lasserre, 2007; Ambros, Schlegelmilch, 2009).

Nors regionalizavimo tematika nepasižymi vartojamų sąvokų ir apibūdinimų vienareikšmiškumu, trūksta tikslumo ir aiškumo, galima teigti, kad kai kurios bazinės sąvokos ir sampratos gali būti apibūdintos ir apibrėžtos gana aiškiai: šis teiginys galioja ir tais atvejais, kai regionalizavimo procesus siekiama nagrinėti bei pažinti globalizacijos kontekste.

Galima teigti, kad bendriausia prasme *regionalizavimas* gali būti apibūdinamas kaip veiksmas, kuriuo tam tikri socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos, verslo ar viešosios veiklos procesai apribojami konkretaus regiono erdve, kuriuo jie kryptingai nukreipiami į konkrečių regionų problemų sprendimą ir kuriuo siekiama pirmiausia atsižvelgti į konkrečių regionų specifiką bei jų poreikius.

Toks *regionalizavimo* sąvokos apibūdinimas gali būti pritaikomas apibūdinant ir kitas atitinkamai tematikai priskirtinas sąvokas: *regionalizavimo procesų*, *regioninės politikos*, *regioninės raidos* ar *plėtos*, taip pat suvokimo, kad regionalizavimo esmė yra veiksmai, nukreipti į tam tikram regionui (regionams) būdingas reikmes bei pasižymintys tam tikrą regioną (regionus) apibūdinančių ribojimų apibrėžtumu, leidžia sudaryti prielaidas tam, kad minėtos sąvokos atskleistų siekius ir polinkius globalizacijos kontekste kryptingai ir adekvačiai reaguoti į konkrečiuose regionuose išryškėjusių ar išryškėjančių problemų sprendimo poreikius.

Akivaizdu, kad regionalizavimo procesai globalizacijos kontekste gali būti suvokiami ir vertinami kaip pasižymintys didžią įvairovę, kurią atskleidžia šios esminės aplinkybės:

- regionų ir jų požymių daugialypiškumas, identifikavimo galimybių įvairovė, atsižvelgiant ir į tai, kad globalizacijos kontekste patys regionai gali būti identifikuojami labai įvairiai: kaip nacionalinių šalių regionai, kaip nacionalinės šalys ar jų grupės, kaip stambūs pasaulio regionai, taip pat kaip kitaip identifikuojami regionai;
- regionuose išryškėjančių problemų ir plėtojamų veiklos, raidos ar pokyčių įvairovė, atskleidžianti, kad požiūrių į regionalizavimą turiniui įtakos gali turėti regionuose kylančių ir sprendžiamų problemų bei plėtojamų veiklos logikos ir prasmės daugialypiškumas;
- suvokimas, kad regionalizavimo procesai gali būti nagrinėjami ir vertinami daugialypių globalizacijos procesų kontekste, kartu atsižvelgiant į regionalizavimo procesų aplinkos įvairovę bei daugialypiškumą;
- regionalizavimo procesuose dalyvaujančių subjektų ir jų interesų įvairovė, lemianti poreikį adekvačiai identifikuoti pačių regionalizavimo procesų kryptingumą;
- objektyvių ir subjektyvių veiksmų bei jų sąrankų įvairovė, apibūdinanti regionalizavimo procesų valdymo ir šių procesų poveikio galimybių daugialypiškumą.

Išvardytosios, taip pat ir kitos aplinkybės atskleidžia tai, kad regionalizavimo procesų raiška globalizacijos kontekste pasižymi suvokimo ir vertinimo galimybių įvairove, kartu parodo, kad regionalizavimo procesų nagrinėjimas gali būti grindžiamas siekiu įgyvendinti skirtingas nuostatas.

3. Regionalizavimo procesų funkcijos globalizacijos kontekste

Regionalizavimo procesai globalizacijos kontekste „atlieka“ daug skirtingų funkcijų, išreiškiančių regionalizavimo prasmę ir paskirtį tiek inicijuojant, skatinant bei aktyvinant, tiek ir stabdant globaliu mastu pasireiškiančius pokyčius. Galima teigti, kad regionalizavimo procesams būdingų funkcijų įvairovė kartu apibūdina ir regionalizavimo reiškinių įvairovę.

Reikšmingais laikytini tie regionalizavimo reiškiniai, kurie atskleidžia regionalizavimo procesų orientavimą į prioritetinėmis laikytinas funkcijas, iš jų išskiriant:

- katalizatorių tipo funkcijas;
- funkcijas, kurios išreiškia naujų globalizacijos apraiškų inicijavimą;
- funkcijas, kurios išreiškia oponavimą, priešpriešą ir prevenciją galimų nepageidaujamų globalizacijos apraiškų ir pasekmių atžvilgiu;
- regionų identitetui ir regioninės raidos prioritetams įtvirtinti globalizacijos sąlygomis skirtos multiplikavimo funkcijos.

Katalizatorių tipo funkcijų prasmę ir jų prioritetiškumą atskleidžia tai, kad globalizacijos sąlygomis įvairiuose regionuose vyksta ar gali vykti specifiniai procesai, kurių esmė – skatinti ir aktyvinti globalizaciją regione ar keliuose regionuose, kitaip tariant, atlikti savotišką katalizatoriaus vaidmenį, „pritaikant“ globalizaciją regiono mastu. Tai reiškia, kad regionalizavimo procesus, kuriems būdingas katalizatorių tipo funkcijų vyravimas, galima traktuoti kaip procesus, kurie atskleidžia globalizacijos metu sklindančių naujų vertybių, nuostatų, modelių, standartų ar stereotipų adaptavimą, įgyvendinimą ir tolesnį pasklidimą konkrečiame regione ar regionuose: tada regionalizavimo procesai suvoktini ir vertintini kaip neatskiriama globalizacijos procesų dalis.

Naujų globalizacijos apraiškų inicijavimą išreiškiančių funkcijų prasmė ta, kad globalizacijos sąlygomis kiekviename regione gali būti skatinami tam tikri pokyčiai ir nauji požūriai, vertybės, modeliai, standartai ar stereotipai, kurie iš pradžių pasklinda regione, o vėliau sklindžiami ir įgyvendinami plačiau ar net globaliu mastu: tada galima sakyti, kad atliekama naujų globalizacijos apraiškų inicijavimo funkcija. Kartu galima teigti, kad regionalizavimo procesus, kuriems būdinga šios funkcijos raiška, galima traktuoti kaip atskleidžiančius naujų pokyčių inicijavimą konkrečiame regione ir šių pokyčių pagrindu sukurtinų naujų vertybių, nuostatų, modelių, standartų ar stereotipų tolesnę sklaidą globaliu mastu: tokiais atvejais regionalizavimo procesai suvoktini ir vertintini kaip atliekantys konkrečių globalizacijos apraiškų inicijavimo funkciją ir besąlygiškai laikytini reikšmingais.

Funkcijos, išreiškiančios oponavimą ir priešpriešą globalizacijai bei galimų nepageidaujamų globalizacijos apraiškų ir pasekmių prevenciją, suvoktinos kaip ypač reikšmingos, nes globalizacijos sąlygomis įvairiuose regionuose galimas tam tikras pasipriešinimas šiems procesams, taip pat ir įvairūs opoziniai reiškiniai, kritikuojantys globalizaciją, nukreipti į alternatyvų paiešką, taip pat gali išryškėti siekis plėtoti galimų nepageidaujamų globalizacijos apraiškų ir pasekmių prevenciją: tie regionalizavimo procesai, kurių turinį ir logiką atskleidžia siekis vykdyti būtent šias funkcijas, gali būti suvokiami ir kaip realizuojantys oponavimo, priešpriešos bei galimų nepageidaujamų globalizacijos apraiškų ir pasekmių prevencijos prioritetus, ir kaip išreiškiantys polinkį įgyvendinti konkrečiame regione ar regionuose pasipriešinimo globalizacijai, tam tikrų globalizacijos apraiškų ir pasekmių prevencijos bei stabdymo, taip pat globalizacijai alternatyvių pokyčių nuostatas. Savaiame suprantama, taip apibūdinami regionalizavimo procesai gali būti traktuojami ir kaip papildantys „tradiciškai“ apibrėžiamus globalizacijos procesus, ir kaip priklausantys šiems procesams, ir kaip jiems alternatyvūs.

Pažymėtina, kad oponavimą ir priešpriešą globalizacijai bei galimų nepageidaujamų globalizacijos apraiškų ir pasekmių prevenciją realizuojantys regionalizavimo procesai pasižymi išskirtine įvairove dar ir ta prasme, kad regioninės raidos prioritetų viršenybės siekis, neišvengiamai išryškėjantis visais regionalizavimo procesų raiškos atvejais, savo ruožtu pasižymi formų ir pavidalų įvairove: akivaizdu, kad regionalizavimo procesai visais atvejais, įvairiomis formomis ir įvairiais pavidalais iš esmės yra orientuoti į atitinkamų regionų socialinės, ekonominės, politinės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos prioritetų bei regioninės raidos siekių viršenybę tų pokyčių, kuriuos galėtų nulėmti globalizacijos procesai, jei nebūtų jiems „besipriešinančių“ regionalizavimo procesų, atžvilgiu. Paminėtina ir ta aplinkybė, kad globalizacijai „besipriešinantys“ regionalizavimo procesai taip pat gali būti įvairūs, tuo labiau, kad „pasipriešinimas“ globalizacijai gali reikštis gana įvairiai. Beje, šia proga gali būti išryškinti keli vos ne tipiškais laikytini „pasipriešinimo“ globalizacijai atvejai:

- regionalizavimo procesų orientavimas į regiono identiteto išsaugojimą, siekiant kuo labiau apriboti tiek nepageidautinų globalizacijos procesų raišką regione, tiek ir tokių procesų poveikį regionui;
- išskirtinai palankių regiono raidos sąlygų protegavimas, taip pat ir siekiant tenkinti regiono raidai reikšmingus ekonominius, politinius, gynybinius ir kitus interesus (ypač pažymėtini tokio protegavimo atvejai, kai bandoma spręsti ar realiai sprendžiamos įvairios regioninių ar nacionalinių rinkų apsaugos, energetinio, ekonominio, socialinio, ekologinio, karinio saugumo ir kitos panašaus pobūdžio problemos);
- regionalizavimo procesų orientavimas į įvairias uždarmo formas, taip pat netoleravimas tų globalizacijos apraiškų, kurios lemtų tiek pagrįstai nepageidautinų svetimybių sklaidą ir „išsiskverbimą“ į regioną, tiek ir pasekmių neapibrėžtumu ir neaiškumu pasižyminčių inovacijų sklaidą bei jų diegimą regione;
- regionalizavimo procesų kreipimas į aktyvias, agresyvias, savanaudiškas ekspansijos globaliose erdvėse nuostatas, taip pat ir siekiant tenkinti tam tikrus interesus ar tikslus pasinaudojant konkrečiame regione ar regionuose susiklosčiusia ar besiklostančia situacija (ypač pažymėtini tokios ekspansijos atvejai, kai siekiama tam tikrų tikslų nesiskaitant su konkrečiame regione ar regionuose neišvengiamai atsirandančiomis ar galinčiomis atsirasti neigiamomis socialinėmis, ekonominėmis, ekologinėmis, politinėmis ar kitomis pasekmėmis).

Regionalizavimo procesų funkcijos, išreiškiančios oponavimą ir priešpriešą globalizacijai bei galimų nepageidaujamų globalizacijos apraiškų bei pasekmių prevenciją, pasižymi savo kompleksiskumu: šios funkcijos paprastai kompleksiskai orientuotos tiek į apsaugą nuo konkrečiam regionui nepalankių globalizacijos poveikių, galimų nepageidaujamų globalizacijos apraiškų ir pasekmių prevenciją, tiek ir į ekspansijos globaliose erdvėse aktyvinimą, naujų globalizacijos apraiškų inicijavimą bei katalizavimą. Esminė prielaida kompleksiskai plėtoti šias funkcijas – daugialypis tarptautinio bendradarbiavimo skatinimas, lemiantis galimybes kryptingai veikti ir netgi valdyti globalizacijos procesus: įvairiomis tarptautinio bendradarbiavimo formomis ir priemonėmis gali būti įgyvendinami siekiai apsisaugoti nuo neigiamų globalizacijos poveikių, efektyviai vykdyti nepageidaujamų globalizacijos apraiškų ar pasekmių prevenciją ir skatinti bei aktyvinti globalizacijos procesus pageidautina linkme. Beje, būdingi tokio kompleksiskumo pavyzdžiai gali būti įvairių tarptautinių organizacijų veikla, tarpvalstybiai susitarimai, verslo ar viešosios veiklos subjektų bendradarbiavimas, kiti tarptautinio bendradarbiavimo atvejai: visais tokiais atvejais neišvengiamai pasireiškia tam tikras kryptingas reagavimas į globalizacijos procesus, taip pat ir įvairiomis regionalizavimo formomis.

Pabrėžtina ir tai, kad regionalizavimo procesų funkcijos, išreiškiančios oponavimą ir priešpriešą globalizacijai bei galimų nepageidaujamų globalizacijos apraiškų ir pasekmių prevenciją, sietinos su regionų identitetui bei regioninės raidos prioritetams įtvirtinti skirtomis multiplikavimo funkcijomis: abiejų tipų funkcijos gali būti traktuojamos kaip pasižyminčios ryškiu papildomumu ir yra svarbios šiuolaikinėje regionalizavimo procesų (globalizacijos kontekste) praktikoje.

Regionų identiteto ir regioninės raidos prioritetams įtvirtinti skirtų multiplikavimo funkcijų prasmę ir turinį atskleidžia tai, kad globalizacijos sąlygomis neišvengiamai pasireiškia ir globaliu mastu pasklinda

siekiai kiekviename regione įtvirtinti regiono identitetą ir regioninės raidos prioritetus. Atrodytų, kad tokie siekiai lyg ir turėtų prieštarauti pačios globalizacijos prasmei, tačiau, įsigilinus į jų raiškos logiką, paaiškėja, kad jų atsiradimas ir sklaida atskleidžia svarbų globalizacijos reiškinį: akivaizdu, kad globalizacijos sąlygomis pasireiškiantys ir sklindantys siekiai skirtinguose regionuose įgyvendinti regionų identiteto bei regioninės raidos prioritetų įtvirtinimo nuostatas iš esmės traktuotini ir kaip universalumu pasižymintis globalizacijos bruožas, ir kaip vienas svarbiausių universaliųjų globalizacijos dėsnų. Beje, siekiai skirtinguose regionuose įgyvendinti regionų identiteto ir regioninės raidos prioritetų įtvirtinimo nuostatas gali būti traktuotini ir kaip atitinkamų universaliųjų vertybinių orientacijų sklaidos procesas, ir kaip regionų ypatumus atskleidžianti universali globalizacijos logika.

Taigi akivaizdu, kad regionų identiteto ir regioninės raidos prioritetams įtvirtinti skirtos multiplikavimo funkcijos iš esmės atskleidžia regionalizavimo logikos sklaidą globaliu mastu, suvokiant, kad tokios logikos sklaidai visada būdingas tam tikras dvilypumas:

- viena vertus, globalizacijos procesai visada provokuoja ir skatina kiekviename regione tam tikrą reagavimą į pačią globalizaciją: tokio reagavimo apraiškos ir rezultatai – atitinkami regionalizavimo procesai, išreiškiantys polinkius tiek aktyvinti, tiek stabdyti globalizacijos procesus regione, tiek koreguoti globalizacijos apraiškas ar kryptingumą, tiek ir prisitaikyti prie pačios globalizacijos;
- kita vertus, globalizacijos procesai pasireiškia kaip savotiškas *regionalizavimo procesų multiplikatorius*: globalizacijos sąlygomis regionalizavimo logika ir modeliai skleidžiami *globaliu mastu*.

Beje, šis dvilypumas parodo, kad regionų identiteto ir regioninės raidos prioritetams įtvirtinti skirtos multiplikavimo funkcijos gali būti traktuojamos dvejopai: ir kaip specifinės funkcijos, būdingos išskirtinai regionalizavimo procesams globalizacijos kontekste, ir kaip gerokai bendresnio pobūdžio funkcijos, būdingos globalizacijos procesams apskritai. Pastarasis teiginys vertintinas kaip papildomas argumentas, rodantis šių funkcijų reikšmingumą.

Pažymėtina ir tai, kad regionų identiteto bei regioninės raidos prioritetams įtvirtinti skirtos multiplikavimo funkcijos realioje globalizacijos bei regionalizavimo procesų aktyvinimo praktikoje pasireiškia įvairiais ciklais (savo ruožtu atitinkamos cikliško apraiškos ir formos gali pasižymėti dideliu daugialypiškumu ir įvairove).

Ypač pabrėžtina, kad gebėjimas atsižvelgti į cikliško apraiškas ir formas yra labai svarbi prielaida pagrįstai identifikuoti ir vertinti įvairius globalaus masto reiškinius, atskleidžiančius sudėtingas ir daugialypes internacionalizavimo bei regioninio išskirtinumo siekių raiškos ir kaitos tendencijas. Beje, šios tendencijos puikiai apibūdina tiek regionų identiteto bei regioninės raidos prioritetams įtvirtinti skirtų multiplikavimo funkcijoms įgyvendinti būdingas cikliško apraiškas, tiek ir gerokai bendresnio pobūdžio reiškinius, kurie apibūdina regionalizavimo ypatumus globalizacijos kontekste.

Suvokiant, kad internacionalizavimo siekių raiška savotiškai atskleidžia globalizacijos prioritetus, o regioninis uždarumas ir nacionalinio išskirtinumo išryškinimas sietini su regionalizavimo procesais, galima teigti, kad cikliškas, būdingas internacionalizavimo, taip pat regioninio uždarumo ir nacionalinio išskirtinumo siekių raiškai ir tokios raiškos tendencijoms, gali būti vertinamas kaip visumoje iliustruojantis globaliu mastu pasireiškiantį regionų identiteto ir regioninės raidos prioritetų įtvirtinimo procesų cikliškumą. Šia proga, kaip pavyzdys, paminėtina istoriškai susiklosčiusi tendencija, atskleidžianti tam tikrą internacionalizavimo ir regioninio uždarumo bei nacionalinio išskirtinumo siekių raiškos cikliškumą ir išryškinanti tam tikrus „priežasties – pasekmės“ ryšius, kurie apibūdina internacionalizavimo ir nacionalinio bei regioninio uždarumo apraiškų tarpusavio priklausomybes: šios tendencijos identifikavimas leidžia geriau suprasti globaliu mastu pasireiškiantį raidos ir pokyčių procesams būdingą cikliškumą, ypač kompleksiskai suvokti XIX–XX amžiais bei mūsų dienomis, XXI amžiaus pradžioje, vykstančių procesų cikliško logiką. Šią tendenciją atskleidžia tai, kad XIX–XX amžiaus pradžioje Europoje ir pasaulyje įsivyravusios internacionalizavimo idėjos bei šioms idėjoms adekvačių socialinio, ekonominio, politinio gyvenimo, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos modelių ir standartų globalus paplitimas buvo viena iš prielaidų, kad pirmoje XX amžiaus pusėje globaliai paplistų įvairios nacionalistinės ar į ideologinį bei kitokį uždarumą orientuotos nuostatos,

jas realizuojantys gyvenimo būdo, veiklos modeliai ir standartai, kurių visuotinė sklaida ir įgyvendinimas laikotarpiu iki Antrojo pasaulinio karo lėmė grandiozinius globalaus masto sukrėtimus ir pokyčius, taip pat ir du pasaulinius karus: galima sakyti, kad XX amžiaus viduryje iš esmės baigėsi ilgalaikis internacionalizavimo procesų transformavimosi į nacionalizmo raiškos bei įvairialypio uždarumo procesus ciklas ir prasidėjo naujas, iki mūsų dienų besitęsiantis labai intensyvus internacionalizavimo procesų aktyvavimo ciklas, lėmęs tai, kad susiklostė prielaidos pasireikšti naujoms įvairaus pavidalo uždarumo apraiškoms, išryškėjančioms mūsų dienomis. Nepaisant to, kad minėti cikliškumu pasižymintys reiškiniai, atskleidžiantys bendrą istoriškai susiklosčiusią tendenciją, yra labai sudėtingi, daugialypiai ir vertintini kaip reikalaujantys gerokai gilesnės analizės, galima teigti, kad jie iš esmės puikiai iliustruoja globalizacijos sąlygoms būdingų regioninio identiteto ir regioninės raidos prioritetų įtvirtinimui skirtų nuostatų globalaus multiplikavimo logiką.

Apskritai apibendrinant regionalizavimo procesams būdingų ir globalizacijos sąlygomis pasireiškiančių funkcijų charakteristiką, pabrėžtina, kad minėtų funkcijų esmės suvokimas yra labai svarbi prielaida kompleksiskai pažinti, adekvačiai identifikuoti ir kryptingai paveikti regionalizavimo procesus, kartu – gebėti efektyviai plėtoti socialinę, ekonominę, politinę raidą, aktyvinti verslą ir viešąją veiklą, skatinti kultūros, mokslo ir technologijų pažangą, atitinkančią šiuolaikinius globalizacijos iššūkius.

4. Daugiadimensis regionalizavimas bei „orbitų“ modelio idėjos plėtojant ir efektyvinant verslo bei viešosios veiklos subjektų aktyvumą globalizacijos sąlygomis

Globalizacijos bei socialinės ir ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo sąlygomis visose be išimties verslo ir viešosios veiklos srityse pasireiškia esminiai kokybiniai pokyčiai, taip pat ir tie, kurie atskleidžia naujus poreikius bei naujas galimybes ir perspektyvas plėtoti įvairių verslo bei viešosios veiklos subjektų veiklą tarptautiniu ir globaliu mastu.

Globalizacijos ir internacionalizavimo procesų aplinkoje kiekvienam tiek versle, tiek ir viešojoje veikloje veikiančiam subjektui labai svarbu gebėti pagrįstai išnagrinėti, įvertinti ir kryptingai pasirinkti konkrečius regionus, kuriuose būtų galima įgyvendinti savo interesus ir kuriuos būtų galima laikyti perspektyviais plėtojant savo veiklą. Atsižvelgiant į tai, kad globalizacijos ir internacionalizavimo procesų aplinkoje gerokai padidėja kiekvieno subjekto galimybės plėtoti savo veiklą tarptautinėse ir globaliose erdvėse bei atsiranda daug naujų galimybių pasirinkti naujas savo veiklos vietas ir iš esmės keisti savo veiklos pobūdį ar veiklos plėtojimo būdus, galima teigti, kad kiekvieno subjekto veiklos praktikoje išryškėja naujų poreikių suvokti ir spręsti atitinkamas veiklos regionalizavimo problemas: kiekvienas subjektas turi būti pajėgus suvokti ir identifikuoti savo interesus skirtingų regionų atžvilgiu, išžvelgti ir kompleksiskai išnagrinėti savo veiklos plėtojimo skirtinguose regionuose galimybes, atlikti kompleksinę lyginamąją analizę, siekdamas įvertinti veiklos perspektyvas įvairiuose regionuose, parengti, pagrįsti, priimti ir įgyvendinti strateginius sprendimus, kad būtų pagrįstai pasirenkami konkretūs būsimai veiklai numatyti regionai, apibrėžiamas veiklos šiuose regionuose turinys ir pagrindžiami atitinkamos veiklos plėtojimo prioritetai.

Kiekvienas versle ir viešojoje veikloje veikiantis subjektas turi būti pajėgus suvokti ir kompleksiskai spręsti aktualias daugiadimensės regionalizacijos problemas, kurios apima tiek pačių subjektų, jų interesų bei jų veiklos galimybių, perspektyvų, plėtos poreikių identifikavimo ir vertinimo tematiką, tiek ir įvairių regionų bei įvairiuose regionuose susiklosčiusių sąlygų tinkamumo konkrečių subjektų veiklai plėtoti analizės ir vertinimo tematiką.

Daugiadimensės regionalizacijos problemų suvokimas ir sprendimas yra svarbi prielaida tinkamai reaguoti į šiuolaikinius iššūkius ir kryptingai plėtoti bei efektyvinti daugialypį įvairių verslo bei viešosios veiklos subjektų aktyvumą globalizacijos ir internacionalizavimo procesų aplinkoje: tai reiškia, kad daugiadimensės regionalizacijos problematika gali būti traktuojama kaip reikalaujanti detalesnio aptarimo.

Daugiadimensės regionalizacijos problematikos turinį ir jos svarbą nulemia būtinumas labai rimtai atsižvelgti į tas verslo bei viešosios veiklos subjektų interesų bei aktyvumo aplinkybes, kurios gali būti apibrėžiamos vadinamųjų vietos, regiono ar kitaip apibūdintinų erdvių dimensijų dėka. Akivaizdu, kad globalizacijos, socialinės ir ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo

procesai sudaro prielaidas, kad kiekvienas versle ir viešojoje veikloje veikiantis subjektas (bet kuri įmonė, įstaiga ar kita organizacija) galėtų būti apibūdinamas bent keliomis vietos, regiono ar kitaip apibūdintinos erdvės dimensijomis: pačiu bendriausiu atveju tokiomis dimensijomis gali būti apibūdinama tiek paties subjekto buvimo, kilmės ar tradicinio veikimo vieta, regionas ar erdvė, tiek ir tos vietos, regionai ar erdvės, kuriose subjektas galėtų turėti interesų ar plėtotų savo veiklą.

Beje, būtent globalizacija ir įvairaus pobūdžio internacionalizavimo procesai sudaro prielaidas, kad tam tikroje vietoje, regione ar erdvėje susiformavę bei tradiciškai savo veiklą vykde subjektai galėtų turėti vis daugiau siekių plėtoti savo veiklą kitose vietose, regionuose ar erdvėse.

Globalizacijos ir internacionalizavimo procesų aplinkoje versle ir viešojoje veikloje veikiančius subjektus bei jų veiklą apibūdinančių vietos, regionų ar kitaip apibūdintinų erdvių įvairovės bei daugialypiškumo didėjantis reikšmingumas lemia papildomą poreikį kompleksiskai nagrinėti ir atpažinti atitinkamų vietos, regionų ar erdvių dimensijomis apibūdintinus raidos procesus, socialinių ir ekonominių pokyčių, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos reiškinius. Kartu natūraliai kyla poreikis sukurti ir panaudoti įvairių subjektų interesų bei veiklos pažinimo ir nagrinėjimo instrumentus, skirtus adekvačiai identifikuoti ir kompleksiskai analizuoti bei vertinti įvairius raidos ir pokyčių procesus, apibūdintinus kaip regionalizavimas globalizacijos ir internacionalizavimo aplinkoje.

Regionalizavimo globalizacijos ir internacionalizavimo aplinkoje procesai išryškėja tais atvejais, kai iš tam tikros vietos, regiono ar erdvės kilęs ar toje vietoje tradiciškai veikęs subjektas pradeda įgyvendinti savo interesus bei plėsti savo veiklą naujose vietose, regionuose ar erdvėse ir kai vis dažniau susiklosto situacijos, kai toks subjektas vienu metu siekia patenkinti savo interesus bei plėtoja savo veiklą vis didesne įvairove pasižyminčiose skirtingose vietose, regionuose ar erdvėse: regionalizavimo globalizacijos ir internacionalizavimo aplinkoje procesams pažinti ir nagrinėti skirtų instrumentų naudojimas turėtų sudaryti prielaidas atsižvelgti į įvairias aplinkybes, išreiškiančias tai, kad atstumai tarp subjekto buvimo, kilmės, tradicinio veikimo vietos ar erdvės ir tarp tų vietų, regionų ar erdvių, kuriose šis subjektas gali turėti savo interesų ar galėtų plėtoti savo veiklą, neišvengiamai didėja.

Poreikiai identifikuoti, analizuoti ir vertinti subjekto buvimo, kilmės, tradicinio veikimo vietos ar erdvės ir tarp tų vietų, regionų ar erdvių, kuriose subjektas galėtų turėti savo interesų ir plėtotų savo veiklą, nuotoliniu būdu lemia būtinumą suvokti, kad kiekvieną subjektą apibūdinančios vietų, regionų ar erdvių dimensijos gali būti traktuojamos kaip sudarančios tam tikras daugiapakopes sistemas, kurių dėka gali būti apibūdinama skirtingų vietų, regionų ar erdvių svarba kiekvienam veiklos subjektui ir išryškinama savotiška šių vietų, regionų ar erdvių hierarchija (ji atskleidžia atitinkamo subjekto preferencijas skirtingų vietų, regionų ar erdvių, kuriose jis galėtų turėti interesų ar plėtotų savo veiklą, atžvilgiu). Beje, kiekviena tokia daugiapakopė sistema gali būti įsivaizduojama kaip sudaryta iš tam tikro branduolio (branduoliu gali būti laikomas pats veiklos subjektas) ir iš orbitų principu apie branduolį išsidėsčiusių bei skirtingai nuo paties branduolio „nutolusių“ grandžių ar pakopų, apibūdinančių subjekto interesus ar jo veikimo vietas, regionus ar erdves.

Požiūris, grindžiamas tuo, kad bet kurioje verslo ar viešojoje veikloje veikiantis subjektas yra laikomas tam tikru branduoliu, o jo interesų bei veikimo vietos, regionai ar erdvės suprantami kaip orbitų principu išsidėsčiusių grandžių ar pakopų daugiapakopės sistemos, gali būti traktuojamas kaip atskleidžiantis kiekvienam subjektui būdingą jo interesų ir veikimo vietų, regionų ar erdvių įvairovę bei daugiapakopiškumą. Apskritai galima įsivaizduoti, kad kiekvienas veiklos subjektas, galintis turėti nuo jo paties buvimo, kilmės ar tradicinio veikimo vietos, regiono ar erdvės skirtingai nutolusias interesų ar veiklos plėtojimo vietas, regionus ar erdves, kartu gali būti apibūdinamas kaip tam tikra orbitų sistema, kurioje sistemos centru laikomas branduolys (pats veiklos subjektas) ir kurioje skirtingais atstumais nuo centro išsidėsčiusios atitinkamoms grandims ar pakopoms priskirtinos subjekto interesų ar veikimo vietų, regionų ar erdvių orbitos. Akivaizdu, kad šis požiūris yra analogiškas šiuolaikiniame fizikos moksle susiformavusiam požiūriui į atomą, kai jo struktūroje išskiriamas atomo branduolys ir apie jį susidariusios elektronų orbitos.

Taigi kiekvieno versle ar viešajame sektoriuje veikiančio subjekto veikla gali būti aprašoma pasitelkus vadinamąjį „orbitų“ modelį, kai pats subjektas tapatinamas su tam tikru branduoliu, išreiškiančiu subjekto veiklos sistemai būdingą savotišką atskaitos arba koordinacių pradžią, o subjekto interesų raiškos ar veiklos

plėtojimo vietos, regionai ar erdvės, pasižyminčios skirtingais nuotoliais nuo tokios atskaitos ar koordinacijų pradžios, tapatinamos su tam tikromis orbitomis, kurios yra skirtingai nutolusios nuo branduolio.

„Orbitų“ modelis leidžia kompleksiskai apibūdinti bet kurio versle ar viešojoje veikloje veikiančio subjekto situaciją globalizacijos bei socialinės ir ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos internacionalizavimo procesų kontekste, juolab šiuo modeliu gali būti:

- apibūdinama konkretaus veiklos subjekto interesų ir veiklos sričių įvairovė: kiekvienas veiklos subjektas gali būti apibūdinamas daugiadimensiškai, išryškinant tai, kad jam ar jo veiklai gali būti būdingi įvairūs interesai, įvairios veiklos sritys ir kad kiekvieną interesų tipą ar grupę galima aprašyti bei apibūdinti konkrečia orbitų sistema (tai reiškia, kad kiekvienas veiklos subjektas gali būti apibūdinamas įvairiomis orbitų sistemomis, kurių kiekviena atskleidžia kurį nors interesų tipą ar kurią nors veiklos sritį, ar veiklos sričių grupę);
- apibūdinama įvairovė požymių ir kriterijų, taikytinų identifikuojant ir vertinant konkrečiam subjektui būdingus nuotolius (nuo jo paties ar jo buvimo vietos iki tų vietų, regionų ar erdvių, kuriose pasireiškia paties subjekto interesai ar yra plėtojama jo veikla): kiekvieno subjekto atstumai nuo jo paties ar jo buvimo vietos iki jo interesų raiškos ar jo veiklos vietų, regionų ar erdvių gali būti apibūdinami daugiakriteriškumo principu, išryškinant tai, kad minėti nuotoliai gali būti identifikuojami ir vertinami pagal skirtingus kriterijus bei požymius, išreiškiančius daugialypes geografines, kultūrinės ar mentalines, socialines, politines, ekonomines, technologines bei kitokias tokių nuotolių charakteristikas (tai reiškia, kad kiekvienam subjektui būdingi nuotoliai nuo jo paties ar jo buvimo vietos iki jo interesų raiškos ar veiklos vietų, regionų ar erdvių gali būti apibūdinami skirtingų orbitų sistemų kontekste, kai kiekviena orbitų sistema atskleidžia tam tikrą atstumo požymį: akivaizdu, kad, esant minėtų nuotolių identifikavimo ir vertinimo požymių įvairovei, kiekvieno subjekto nuotoliai nuo jo paties ar jo buvimo vietos iki jo interesų raiškos ar veiklos vietų regionų ir erdvių apibūdinami atitinkama orbitų sistemų visuma);
- gali būti apibūdinama tiek kiekvienam subjektui būdingų ir pagal konkrečius požymius ar kriterijus identifikuojamų orbitų sklaida (dispersija), atskleidžianti skirtingų orbitų pasiskirstymus kiekvienoje konkrečioje orbitų sistemoje, tiek ir kiekvienos orbitos reikšmingumas bendrame konkretaus subjekto interesų ar veiklos sričių kontekste: suvokiant, kad kiekvieno subjekto interesai ir veikla gali pasižymėti orientacijomis į skirtingas orbitas, priskirtinas skirtingoms orbitų sistemoms, galima teigti, kad patiems subjektams ir jų interesams bei jų veiklai apibūdinti būtinos atitinkamų orbitų sklaidos (dispersijos) bei reikšmingumo charakteristikos (jos leidžia identifikuoti subjektų prioritetus, įvairių interesų ir veiklos sričių svarbą);
- gali būti apibūdinami tinklaveikos procesai, išreiškiantys įvairių subjektų jungimąsi ir sąveiką, dalyvavimą ir veikimą įvairaus pobūdžio bei paskirties tinkluose ir tinklų tipo organizacijose, suvokiant, kad tokiais atvejais atitinkamas subjektų darinys gali būti modeliuojamas kaip tinklo ar kitokio organizacijos tipo sistema, kuri aprašoma skirtingoms vietoms, regionams ar erdvėms atstovaujančių branduolių komplektu, kai apie kiekvieną branduolį yra susiformavusios atskiros orbitų sistemos: suprantama, kad kiekvienas tokiems branduolių komplektams priklausantis subjektas ir jo veikla gali būti apibūdinami kaip atskirų branduolių su savo orbitų sistemomis tinklas ar kitokia struktūra, galinti pasižymėti ir skirtingų branduolių tarpusavio sąveika, ir skirtingų orbitų sistemų tarpusavio „persidengimais“ (tai kartu reiškia, kad įvairūs veiklos subjektai gali įgyti daugiabranduolinių tinklų ar organizacijų, taip pat narystės tokiuose ar organizacijose pavidalą, tokių subjektų interesų raiškos bei veiklos sritys gali būti aprašomos tarpusavyje „persidengiančių“ ir daugiakriteriškai apibūdinamų orbitų sistemomis).

„Orbitų“ modelis gali būti traktuojamas kaip universalus, tinkantis taikyti visais atvejais, kai siekiama:

- išryškinti, identifikuoti ir kompleksiskai apibūdinti versle bei viešojoje veikloje veikiančių subjektų interesus ir skirtingų sričių veiklą, plėtojamą įvairiai apibūdinatinose vietose, regionuose ar erdvėse, kurios pasižymi skirtingais atstumais nuo pačių subjektų buvimo ar jų kilmės vietų;

- išryškinti ir kompleksiskai apibūdinti versle bei viešojoje veikloje veikiančių subjektų interesų raiškos ir skirtingų veiklos sričių reikšmingumą skirtingose vietose, regionuose, erdvėse;
- išryškinti, identifikuoti ir kompleksiskai apibūdinti įvairių subjektų interesų raiškos bei veiklos plėtojimo intensyvumą ir aktyvumą skirtingose vietose, regionuose, erdvėse, kurios skirtingai nutolusios nuo atitinkamo subjekto buvimo, kilmės ar tradicinio veikimo vietos;
- kompleksiskai apibūdinti įvairiems subjektams būdingą jų interesų bei veiklos masto skirtingose vietose, regionuose ir erdvėse sklaidą (dispersiją);
- kompleksiskai apibūdinti įvairių versle bei viešojoje veikloje veikiančių subjektų sujungimus (sujungimus) į įvairaus pobūdžio tinklus bei kitokius organizacinius darinius, dėl kai tokių sujungimų (susijungimų) susiklosto nauji daugiasubjektiniai subjektai, savo interesais bei veiklos plėtojimu apimantys ankstesnes visų susijungiančių subjektų interesų raiškos bei veiklos vietas, regionus ir erdves.

Beje, „orbitų“ modelio taikymas sudaro prielaidas globalizacijos ir internacionalizavimo procesų sąlygomis įvairiapusiškai efektyvinti tiek verslą, tiek ir viešąją veiklą. Esminis šio modelio taikymo privalumas – orientavimasis į tai, kad tiek verslo, tiek ir viešosios veiklos plėtojimo bei efektyvinimo sąlygomis būtų kompleksiskai ir adekvačiai atsižvelgiama į daugialypes globalizacijos ir internacionalizavimo procesų aplinkoje pasireiškiančias daugiadimensės regionalizacijos poreikių suvokimo bei įvertinimo aplinkybes, galinčias nulemti įvairių verslo ir viešosios veiklos subjektų aktyvumo perspektyvas.

Ypač pažymėtinas būtinumas adekvačiai atsižvelgti į tokias aplinkybes, kaip verslo ir viešosios veiklos subjektų interesų bei veiklos sričių įvairovė, įvairiems subjektams būdingų interesų raiškos ir veiklos plėtojimo skirtingais atstumais daugiadimensiškumas, šių interesų ir veiklos sričių reikšmingumą ir dispersiją lemiantys veiksniai, verslo ir viešosios veiklos subjektų sąveikos ir jungimosi procesų įvairovė: minėtos ir kitos aplinkybės atskleidžia verslo ir viešosios veiklos subjektų elgsenos bei aktyvumo globalizacijos ir internacionalizavimo procesų aplinkoje galimybių, perspektyvų įvairovę bei prieštaringumą, kartu rodo poreikį pagrįstai inicijuoti, nagrinėti ir vertinti įvairias verslo ar viešosios veiklos regionalizavimo alternatyvas.

Taigi akivaizdu, kad „orbitų“ modelio taikymas leidžia kompleksiskai nagrinėti globalizacijos bei internacionalizavimo kontekste vykstančius socialinius, politinius, ekonominius, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos reiškinius, kryptingai ieškoti būdų efektyviai veikti bei valdyti atitinkamus pokyčių procesus.

Išvados

Regionalizavimo procesų tyrimai, atsižvelgiant į šiuolaikinius globalizacijos reiškinius, – išskirtinai reikšminga, perspektyvi, kartu labai sudėtingų ir prieštaringa problematika pasižyminčių mokslinių tyrimų sritis. Regionalizavimo procesų tyrimų svarbą ir reikšmingumą nulemia tiek teorinio, tiek ir praktinio pobūdžio aplinkybės.

Nurodytos teorinio ir praktinio pobūdžio aplinkybės kartu atskleidžia perspektyvias tyrimų regionalizavimo procesų globalizacijos kontekste kryptis. Atitinkami tyrimai suvoktini ir vertintini kaip labai naudingi sprendžiant tiek atskirų šalių, tiek didelių regionų, tiek ir įvairių verslo bei viešosios veiklos sektorių problemas. Ypač pažymėtinas tokių tyrimų perspektyvumas atsižvelgiant į šiuolaikinius iššūkius, pasireiškiančius Europos Sąjungoje.

Galima pažymėti „orbitų“ modelio panaudojimo galimybes ir perspektyvumą. Pabrėžtina, kad „orbitų“ modelio prasmės ir jo panaudojimo galimybių bei perspektyvų suvokimu nulemiamas poreikis detaliau nagrinėti šio modelio adaptavimo ir jo praktinio taikymo reikmes, atsižvelgiant tiek į įvairių verslo bei viešosios veiklos sričių specifiką, tiek ir į socialinės bei ekonominės raidos, kultūros, mokslo ir technologijų pažangos įvairiose šalyse bei regionuose ypatumus. Ypač pažymėtinas poreikis detaliau nagrinėti „orbitų“ modelio adaptavimo ir praktinio taikymo reikmes, atsižvelgiant į šiuolaikinius Europos Sąjungos raidos, plėtros ir žiniomis grindžiamos visuomenės bei žinių ekonomikos kūrimo iššūkius: „orbitų“ modelis vertintinas kaip labai parankus nagrinėjant, identifikuojant ir inicijuojant įvairias proveržiams skirtas idėjas bei

projektus, kurie reikšmingi būtent Europos Sąjungos raidos ir plėtros bei žiniomis grindžiamos visuomenės ir žinių ekonomikos kūrimo procesų kontekste.

Apibendrinant išdėstytus teiginius galima vienareikšmiškai pažymėti regionalizavimo procesams globalizacijos kontekste skirtų tolesnių tyrimų perspektyvumą, šių tyrimų poreikį bei naudą.

Literatūra

- Altvater, E., Mahnkopf, B. (1996). *Limits of Globalisation: Politics, Economy and Ecology in the World Society*. Munster: Verlag Westfälisches Dampfboot, 633 p.
- Ambros, B., Schlegelmilch, B. B. (2009). *The New Role of Regional Management*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 288 p.
- Appiah, K. A. (2007). *Cosmopolitanism. Ethics in a World of Strangers*. London: Penguin Books, 216 p.
- Brakman, S., Garretsen, H., Marrewijk, C. Van, Witteloostuijn, A. Van (2006). *Nations and Firms in the Global Economy. An Introduction to International Economic and Business*. Cambridge: Cambridge University Press, 446 p.
- Brett, J. M. (2007). *Negotiating Globally*. Chichester: John Wiley, 384 p.
- Calori, R., Atamer, T., Nunes, P. (1999). *The Dynamics of International Competition*. London: Sage Publications, 256 p.
- Calvocoressi, P. (2001). *Pasaulio politika 1945–2000 metais*. Vilnius: Briedis, 832 p.
- Castells, M. (2005). *Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra 1. Tinklaveikos visuomenės raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 536 p.
- Castells, M. (2006). *Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra 2. Tapatumo galia*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 480 p.
- Castells, M. (2007). *Informacijos amžius: ekonomika, visuomenė ir kultūra 2. Tūkstantmečio pabaiga*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 416 p.
- Contemporary Challenges to International Business*. (2009). Ed. K. Ibeh, Sh. Davies. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 328 p.
- Chortareas, G. E., Pelagidis, T. (2004). Trade flows: a facet of regionalism or globalisation? *Cambridge Journal of economics*, Vol. 28, p. 253–271.
- Chossudovsky, M. (2003). *The Globalization of Poverty and the New World Order*. Montreal: Global Research, 378 p.
- Dicken, P. (1998). *Global Shift: Transforming the World Economy*. London, Sage Publications: A. Paul Chapman Publishing, 512 p.
- Epping, R. Ch. (2009). *21st Century Economy: a Beginner's Guide*. New York: Vintage Books, 316 p.
- Ethics and World Politics*. (2010). Ed. D. Bell. Oxford: Oxford University Press, 400 p.
- Friedman, Th. (2005). *The World is Flat*. London: Penguin Books, 660 p.
- Friedman, Th. (2009). *Hot, Flat, Crowded*. London: Penguin Books, 516 p.
- Gamble, A. (2009). *The Spectre at the Feast: Capitalist Crisis and the Politics of Recession*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 200 p.
- Garrett, G., Mitchell, D. (2001). Globalization, Government, Spending and Taxation in OECD Countries. *European Journal of Political Research*, Vol. 39, No. 3.
- Gerber, D. (2010). *Global Competition: Law, Markets and Globalization*. Oxford: Oxford University Press, 390 p.
- Gerber, J. (1999). *International Economics*. Amsterdam: Addison Wesley Longman, 512 p.
- Ghose, A. K. (2004). Global inequality and international trade. *Cambridge Journal of economics*, Vol. 28, Issue 2, p. 229–252.
- Gillespie, A. (2010). *Business Economics*. Oxford: Oxford University Press, 450 p.
- Gyls, P. (2008). *Ekonomika, antiekonomika ir globalizacija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 443 p.
- The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*. (1997). Ed. J. Baylis, S. Smith. Oxford: Oxford University Press, 528 p.
- Hays, J. (2010). *Globalization and the New Politics of Embedded Liberalism*. Oxford: Oxford University Press, 208 p.
- Harrison, A. (2010). *The Business Environment in a Global Context*. Oxford: Oxford University Press, 400 p.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J. (2002). *Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra*. Vilnius: Margi raštai, 540 p.
- Hunt, S. D. (2000). *A General Theory of Competition: Resources, Competences, Productivity. Economic Growth*. London: Sage Publications, 256 p.
- Huntington, S. P. (2011). *The Clash of Civilisations and the Remaking of World Order*. New York: Simon and Schuster, 368 p.
- Yarbrough, B. V., Yarbrough, R. M. (1999). *The World Economy; Trade and Finance*. Chicago: The Dryden Press, 758 p.

- Jackson, R., Sorensen, G. (2010). *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. Oxford: Oxford University Press, 400 p.
- Krugman, P., Obstfeld, M. (1997). *International Economics*. Amsterdam: Addison Wesley Longman, 800 p.
- Lasserre, Ph. (2007). *Global Strategic Management*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 512 p.
- Lundby, K. (2010). *Going Global*. Chichester: John Wiley, 500 p.
- McNally, R. (1999). *The Comprehensive World Atlas*. Stanford: Longmeadow Press, 224 p.
- Melnikas, B. (2002). *Transformacijos*. Vilnius: Vaga, 750 p.
- Melnikas, B. (2008). Integral spaces in the European Union: possible trends of the social, economic and technological integration in the Baltic region. *Journal of business economics and management*, No. (9)1, p. 65–77. Stralsund: North-German Academy of Informatology. ISSN 1611-1699.
- Melnikas, B. (2008). Integral space creation processes in the Baltic region: the new case of transformations in the European Union. *Transformations in business and economics*, Vol. 7, No. 3(15), p. 99–119. Vilnius University, Brno University of Technology, University of Latvia-Brno-Kaunas-Riga-Vilnius. ISSN 1648-4460.
- Melnikas, B. (2008). Integration processes in the Baltic region: the new form of regional transformations in the European Union. *Engineering Economics (Inžinerinė ekonomika)*, Nr. 5(60), p. 54–64. Kaunas: Technologija. ISSN 1372-2785.
- Melnikas, B. (2008). The knowledge based economy in the European Union: innovations, networking and transformation strategies. *Transformations in business and economics*, Vol. 7, No. 3(15), supplement C, p. 170–192. Vilnius University, Brno University of Technology, University of Latvia-Brno-Kaunas-Riga-Vilnius. ISSN 1648-4460.
- Melnikas, B. (2008). Visuomenės raida: naujos mokslinio pažinimo bei valdymo tobulinimo galimybės. *Viešasis administravimas (Public Administration)*, Nr. 3 (19), p. 49–60. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo lavinimo institucijų asociacija. ISSN 1648-4541.
- Melnikas, B. (2008). Šiuolaikinė visuomenė: internacionalizavimo procesai ir nauji iššūkiai vadybai. *Viešasis administravimas (Public Administration)*, Nr. 4 (20), p. 6–18. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo lavinimo institucijų asociacija. ISSN 1648-4541.
- Melnikas, B. (2009). Tinklaveika ir verslo bei viešųjų sektorių konvergencija: nauji iššūkiai Europos Sąjungai. *Viešasis administravimas (Public Administration)*, Nr. 1(21), p. 28–36. Vilnius: Lietuvos viešojo administravimo lavinimo institucijų asociacija. ISSN 1648-4541.
- Melnikas, B. (2010). Sustainable development and creation of the knowledge economy: the new theoretical approach. *Technological and economic development of economy: Baltic Journal on sustainability*, Vol. 16, No. 3, p. 516–540. Vilnius: Technika. ISSN 2029-4913.
- Melnikas, B. (2011). *Transformacijų visuomenė: ekonomika, kultūra, inovacijos, internacionalizavimo procesai*. Vilnius: Technika, 476 p.
- Mooney, A., Evans, B. (2007). *Globalization. The Key Concepts*. London, New York: Routledge, 302 p.
- Morrison, J. (2006). *The International Business Environment: Global and Local Marketplaces in a Changing World*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 544 p.
- Muenkler, H. (2005). *Imperien*. Berlin: Rowohlt, 334 S.
- O'Brien, R., Williams, M. (2007). *Global Political Economy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 496 p.
- Olsen, T. E., Osmundsen, P. (2003). Spillovers and International Competition for Investments. *Journal of International Economics*, Vol. 59, Issue 1, p. 211–238.
- Osterhammel, J., Petersson, N. P. (2003). *Geschichte der Globalisierung: Dimensionen, Prozesse, Epochen*. Muenchen: Verlag C. H. Beck, 130 S.
- Ozbilgin, M., Tatli, A. (2008). *Global Diversity Management*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 496 p.
- Parker, B. (1998). *Globalisation and Business Practice: Managing Across Boundaries*. London: Sage Publications, 672 p.
- Parker, B. (2005). *Introduction to Globalization and Business*. London: Sage Publications, 536 p.
- Perraton, J. (2001). The global economy – myths and realinies. *Cambridge Journal of economics*, Vol. 25, p. 669–684.
- Porter, M. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York: The Free Press, 396 p.
- Porter, M. (1998). *The Competitive Advantage of Nations*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 896 p.
- Redding, S., Venables, A. J. (2004). Economic geography and international inequality. *Journal of International Economics*, Vol. 62, Issue 1, p. 53–82.
- Resources, Efficiency and Globalization*. (2010). Ed. P. Dimitratos, M. V. Jones. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 288 p.
- Rosenzweig, P. (2001). *Accelerrating International Growth*. Chichester: John Wiley, 275 p.
- Salvatore, D. (1990). *International Economics*. New York: Macmillan Publishing Company, 670 p.
- Scholte, J. A. (2005). *Globalization: a Critical Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 400 p.

- Steger, M. B. (2008). *Globalizacija: labai trumpas įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 207 p.
- Stiglitz, J. (2009). *Making Globalization Work*. London: Pinguin Books, 358 p.
- Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies*. (2010). Ed. J. Baylis, J. J. Wirtz, C. S. Gray. Oxford: Oxford University Press, 440 p.
- Tomlinson, J. (2002). *Globalizacija ir kultūra*. Vilnius: Mintis, 254 p.
- Weiner, E., Brown, A. (2008). *Ateities išvalga: kaip vadovaitis nuojauta permaitų laikais*. Vilnius: Tyto alba, 314 p.
- Whitley, E. A. (2009). *Global Challenges for Identity Policies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 304 p.
- Work and Life in the Global Economy: A Gendered Analysis of Service Work*. (2009). Ed. D. Howcroft, H. Richardson. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 288 p.

REGIONALIZATION PROCESSES IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION: “ORBITAL” MODEL AND INCREASING THE EFFICIENCY IN THE BUSINESS AND PUBLIC SECTORS

BORISAS MELNIKAS
Vilnius Gediminas Technical University (Lithuania)

Summary

The processes of regionalization in the context of globalization are analyzed in this theoretical article. There is noted that the research on regionalization processes is an important area of the research on globalization problems and processes in general. The main definitions of the regionalization processes in the context of globalization are described. The main functions of regionalization processes in the context of globalization, as well as the main regional development oriented political and strategy decisions are characterized in the material of this article. The main historical stages of the globalization are defined; the specific aspects of the regionalization processes typical for every historic stage are described. The regionalization processes typical for contemporary society are described, their impact on globalization are characterized in details. The main attention is paid for various controversial processes typical for regional development in the context of globalization.

This article is focused on problems and priorities of the activities of the subjects in business and public sectors in the contemporary conditions of globalization as well as of the internationalization processes of political, social, economic and technological development. The main attention is paid to the regionalization processes and to identification and evaluation of the various subject's interests in international activities and of the possibilities to increase activities in different regions, as well as to compare analysis of the different decisions on regional activities, projects and their variants. The conception of multidimensional regionalization is described, the “orbital” model is suggested. The possibilities to use the conception of multidimensional regionalization, as well as to use the “orbital” model in strategic planning of internationalization and regionalization processes are discussed. The perspective ways of scientific research on regionalization processes and regional development in the context of globalization are discussed in the article.

KEY WORDS: *regionalization, globalization, “orbital” model, business, public sector.*

JEL CODES: F20, F50, O10, O30, O32.